

вилучено книжки, написані українською мовою або авторами-українефілами, за українців на росіян. Публікацію граматики української мови відхилено з огляду на те, що безглуздо друкувати граматику мови, якої не існує. Указ по-різному сприйняли громадські та наукові кола в Україні. М. Драгоманов змушений емігрувати за кордоном за дорученням «Громади» та її фінансової підтримки заснував однойменний часопис «Трибуна» вільною трибуною для української наукової і культурницької думки. Чимало українців вірили: якщо не ставити політичних вимог, а обмежитися культурницькою діяльністю, можна уникнути репресій. По-іншому сприйняли указ російські шовіністи, котрі шкоду від указу не був послідовно втілений у життя й що згодом було знято заборону з театральних вистав українською мовою та дозволено друкувати українські словники. У 1883 року генерал-губернатор Дрентельний заборонив театральні вистави українською мовою в підлеглих йому територіях (Київщина, Полтавщина, Чернігівщина, Волинь та Поділля). З'явився Указ Олександра III про заборону українських театральних вистав у всіх малоросійських губерніях, а 1888 - про заборону вживання української мови в офіційних установах і хрещення дітей українськими іменами.

Емський указ діяв 30 років, втратив чинність лише після 1905 (але не скасований), коли було затверджено нові правила книгодрукування в Російській імперії. Навіть до того, як закон засудили науковці Імператорської АН Росії (Ф. Корш, П. Фортуна та ін. підготували доповідну записку «Объ отмѣнѣ стѣсненій малорусскаго пѣчата» 1905), уряд заявив, що відмінити його передчасно.

1910 рік

У 1910 за наказом голови Ради Міністрів П. Столипіна заборонено українські вистави й читання лекцій українською мовою.

1914 рік

У 1914 Микола II своїм указом заборонив видавати українську пресу, в дійсності поширювалася на друк будь-чого українською мовою. Цього ж року знищено багато українських шкіл.

1924 рік

У 1924 польське законодавство обмежило функціонування української мови на західноукраїнських землях, підпорядкованих Польській республіці. У цей же рік Польське королівство заборонило українцям здобувати шкільну освіту рідною мовою.

У радянський період, прикриваючись лицемірним гаслом про «дружбу й братерство народів СРСР», влада продовжила імперську політику асиміляції й русифікації, що отримало назву [лінгвоциду](#). Див. також [Божоцид](#).

Утиски вживання української мови (без заборони) зафіксовано й у сучасній Україні, зокрема у зв'язку з прийняттям у 2012 р. Закону України «Про засади державної мовної політики» (відомого як «закон Ківалова-Колесніченка», що діяв до 2018), яким досягнуто істотного розширення функціонування російської мови на українських територіях. [Мовне законодавство](#). Численні факти лінгвоциду фіксують на тимчасово окупованих територіях України під час російсько-української війни, зокрема після 24 лютого 2022 року.

Рекомендована література

1. Железняк М. Українська мова за царату // Трибуна лектора. 1990. № 6;

2. Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні (зовнішня історія української мови). К., 2004;
3. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: Документи і матеріали. К., 2006;
4. Чи є російська мова руською: Збірник статей. К., 2008;
5. Статєєва В. Західноєвропейські видання другої половини ХІХ ст. про правове становище української мови в підросійській Україні // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. 2009. Вип. 13;
6. Поліщук Ю. Мовна політика російської влади в Україні (кінець ХVІІІ – середина ХІХ ст.) // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2015. Вип. 4;
7. Сірук О. Путівник з історії утисків української мови // Читомо [chytomo.com]. 2022, 9 листоп.

Бібліографічний опис:

Заборона української мови / С. І. Очеретянко, Л. В. Рябець // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. - Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-17240>. - Останнє поновлення : 19 лют. 2024.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).